

**АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
ЗА I КВАРТАЛ 2016 РОКУ**

ЗМІСТ

Резюме	4
Розділ 1. Інституційна структура банківської системи.....	6
Розділ 2. Активи банківської системи.....	9
Розділ 3. Зобов'язання українських банків	14
Розділ 4. Капітал українських банків	16
Розділ 5. Фінансові результати банків	18

Резюме

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» проаналізував статистичну інформацію по банківській системі України за результатами 3 місяців 2016 року. Проведений аналіз дозволив зробити нижченаведені висновки.

Станом на 01 квітня 2016 року ліцензію Національного банку України мали 111 банківських установ (в т.ч. 43 банки з іноземним капіталом). З початку 2016 року кількість функціонуючих банківських установ скоротилася на 6, а за підсумком 2015 року – на 46 (зі 163 станом на 01.01.2015 р.).

Загалом, на дату написання огляду, з початку 2014 року внаслідок погіршення платоспроможності до 73 банківських установ було запроваджено тимчасову адміністрацію.

В цілому, щодо 71 банку вже було прийнято рішення про ліквідацію. Щодо 8 банківських установ рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію було прийняте без попереднього запровадження тимчасової адміністрації.

Також, 01.06.2016 р. Правління Національного банку України вперше прийняло рішення про надання згоди на ліквідацію та відкликання ліцензій за ініціативою власників щодо двох банківських установ (ПАТ «Фінанс Банк» та ПАТ «Інвестиційно-Трастовий Банк»). НБУ вів роботу по приведенню структур власності ПАТ «Фінанс Банк» та ПАТ «Інвестиційно-Трастовий Банк» до вимог прозорості. Контролер банків був встановлений, проте не виявив бажання займатись банківською діяльністю та обрав шлях самоліквідації фінансових установ.

За підсумками 2015 року чисті активи банківської системи України скоротились 4,7% (62,46 млн. грн.) до 1 254,39 млрд. грн. Водночас з початку 2016 року їх обсяг зріс на 3,6% (44,68 млн. грн.) до 1 299,06 млрд. грн. Ключовим фактором коливання обсягу активів банківської системи в досліджуваному періоді виступала динаміка курсу національної валюти, поряд із виведенням частини комерційних банків з ринку, відтоком клієнтських коштів та скороченням кредитних портфелів. Переважаючий вплив курсових різниць пояснюється тим, що станом на 01.04.2016 р. частка валютних активів БСУ відповідає 48,3% (46,2% станом на 01.01.2016 р.).

Кредитна активність банківських установ залишається низькою, що обумовлено обмеженим колом надійних позичальників, високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку та високою вартістю кредитного ресурсу. Згідно з даними НБУ, станом на 01.04.2016 р. середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті відповідала 21,1% (21,5% станом на 01.01.2016 р. та 18,8% станом на 01.01.2016 р.). Для кредитів в іноземній валюті показник відповідав 8,5% (6,9% станом на 01.01.2016 р.).

Протягом 2015 року обсяг клієнтського кредитного портфеля скоротився (на 4,1% або 41,27 млрд. грн.) та станом на 01.01.2016 р. склав 965,09 млрд. грн. З початку 2016 року клієнтський портфель, навпаки, продемонстрував позитивну динаміку та виріс на 18,85 млрд. грн. (1,95%) до 983,94 млрд. грн. Зростання відбулось завдяки нарощенню корпоративного клієнтського портфеля (на 19,7 млрд. грн. з початку 2016 року) до 805,62 млрд. грн. В той же час обсяг кредитів, наданих фізичним особам протягом I кв. 2016 р. скоротився на 1,4 млрд. грн. до 150,96 млрд. грн.

З огляду на девальвацію національної валюти та, враховуючи суттєву частку валютних кредитів в клієнтському кредитному портфелі банків, обсяг простроченої заборгованості протягом 2015 року збільшився на 57% (77,43 млрд. грн.) та станом на початок поточного року складав 213,29 млрд. грн., що відповідало 22,1% клієнтського кредитного портфеля.

За підсумком I кв. 2016 року, згідно з даними НБУ, частка простроченої заборгованості зросла до 23,6%. Обсяг простроченої заборгованості в кредитному портфелі НБУ станом на 01.04.2016 р. відповідала 232,21 млрд. грн.

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2015 року скоротився на 1,6% до 1 150,67 млрд. грн. В I кв. 2016 р., зважаючи на вплив курсових різниць, сукупні зобов'язання БСУ збільшилися на 13,88 млрд. грн. (1,2%) і станом на 01.04.2016 р. склав 1 164,55 млрд. грн.

Протягом I кв. 2016 року сукупний обсяг клієнтського портфеля БСУ збільшився на 4,1% та станом на 01.04.2016 р. складає 736,01 млрд. грн. В той же час, поряд із курсом національної валюти, значно вплинуло на низхідну динаміку показника визнання неплатоспроможними ряду банківських установ.

З огляду на значні обсяги докапіталізації ряду банківських установ та виключення з порядку розрахунку статистичних показників НБУ банків, що визнано неплатоспроможними, обсяг власного капіталу БСУ протягом I кв. 2016 року збільшився на 30,8 млрд. грн. та станом на 01.04.2016 р. складає 134,51 млрд. грн. Адекватність регулятивного капіталу станом на 01.04.2016 р. відповідає гранично встановлену мінімуму в 10%

Протягом 3 міс. 2016 року 12 банківських установ збільшили статутний капітал на загальну суму 8,8 млрд. грн. Слід зазначити, що акціонери усіх груп збільшували статутний капітал переважно з метою підтримки власного бізнесу.

За підсумком 2015 року доходи банків України збільшилися на 19,4% і становили 199,2 млрд. грн, витрати зросли на 34,4% – до 265,8 млрд. грн. Фінансовий результат діяльності БСУ за підсумком року був від'ємним та станом на 01 січня 2016 року становив (-)66,6 млрд. грн. В I кв. 2016 року діючі українські банки отримали збиток в обсязі 8,0 млрд. грн. (80,89 млрд. грн. збитку в I кв. 2015 р.).

Доходи БСУ в I кв. 2016 року порівняно з відповідним періодом 2015 року скоротилися на 28,9% та становили 42,8 млрд. грн., витрати знизилися на 33,1% та склали 50,8 млрд. грн.

Зменшення доходів в I кв. 2016 року порівняно з відповідним періодом минулого року пов'язане в першу чергу з отриманням збитків від торговельних операцій (за рахунок збитків від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами) в сумі 3,8 млрд. грн. та скороченням процентних доходів, обсяг яких порівняно з відповідним періодом минулого року скоротився на 1,1 млрд. грн. та станом на 01.04.2016 р. відповідав 10,22 млрд. грн.

Скорочення витрат в I кв. 2016 року зумовлено в першу чергу зменшенням обсягів відрахувань у резерви, обсяг яких порівняно з відповідним періодом минулого року зменшився у 3,4 рази та склав 11,3 млрд. грн. (за підсумком I кв. 2015 р. – 38,8 млрд. грн.). Частка таких відрахувань в загальних витратах скоротилася майже вдвічі з 42,9% до 22,3%. Водночас процентні витрати та загальні адміністративні витрати були більшими ніж у I кв. 2015 р. і станом на 01.04.2016 р. відповідали 1,6 млрд. грн. та 9,2 млрд. грн. відповідно.

Найбільш збитковими за результатами 2015 р. були російський Промінвестбанк, а також державні Укрексімбанк та Ощадбанк. В I кв. 2016 року серед найбільш збиткових були вже два російських та один державний банк, – ВТБ, Промінвестбанк та Укрексімбанк. На топ-3 найбільш збиткових банки за підсумком 3 міс. 2016 р. припадало 71,4% загального обсягу збитку, отриманого БСУ.

Серед найбільш прибуткових за підсумком минулого року банків були виключно іноземні фінансові установи – Сітібанк, ІНГ Банк Україна та Креді Агріколь. Водночас, за підсумками I кв. 2016 р. найбільші прибутки отримали також банківські установи іноземних банківських груп – Райффайзен Банк Аваль, Сітібанк та ОТП. На топ-3 найбільш прибуткових банки за підсумком 3 міс. 2016 р. припадало 36,4% загального обсягу прибутку, отриманого БСУ.

Розділ 1. Інституційна структура банківської системи

Станом на 01 квітня 2016 року ліцензію Національного банку України мали 111 банківських установ (в т.ч. 43 банки з іноземним капіталом). З початку 2016 року кількість функціонуючих банківських установ скоротилася на 6, а за підсумком 2015 року – на 46 (зі 163 станом на 01.01.2015 р.).

Загалом, на дату написання огляду, з початку 2014 року внаслідок погіршення платоспроможності до 73 банківських установ було запроваджено тимчасову адміністрацію. В дев'яти установах тимчасова адміністрація продовжує працювати, щодо одного банку (ПАТ «АСТРА БАНК») прийнято рішення про припинення тимчасової адміністрації та призначення куратора.

В цілому, щодо 71 банку вже було прийнято рішення про ліквідацію. Щодо 8 банківських установ рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію було прийняте без попереднього запровадження тимчасової адміністрації. Для ПАТ «ЧБРР», ПАТ БАНК «МОРСЬКИЙ» та ПАТ «СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК» підставою для такого рішення стала неможливість для Регулятора здійснювати належний нагляд і контроль внаслідок анексії АР Крим і бойових дій на сході країни.

Рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію ПАТ «Банк Велес», ПАТ КБ «Преміум» та ПАТ КБ «Союз» були прийняті внаслідок порушення вказаними установами банківського законодавства в сфері фінансового моніторингу.

Дві банківські установи, а саме ПАТ КБ «ТК Кредит» та ПАТ «Банк «Юнісон», були виведені з ринку через непрозорість структури власності.

Також, 01.06.2016 р. Правління Національного банку України вперше прийняло рішення про надання згоди на ліквідацію та відкликання ліцензій за ініціативою власників щодо двох банківських установ (ПАТ «Фінанс Банк» та ПАТ «Інвестиційно-Трастовий Банк»). НБУ вів роботу по приведенню структур власності ПАТ «Фінанс Банк» та ПАТ «Інвестиційно-Трастовий Банк» до вимог прозорості. Контролер банків був встановлений, проте не виявив бажання займатись банківською діяльністю та обрав шлях самоліквідації фінансових установ.

Наразі Регулятор продовжує вживати комплексні заходи щодо забезпечення прозорості структури власності банківських установ, перевіряється фінансовий стан кінцевих бенефіціарів, суттєво підвищено вимоги до ділової репутації вищого банківського менеджменту та власників.

НБУ звітував про ідентифікацію фактичних контролерів кожного банку, до окремих банків було застосовано заходи впливу в порядку, передбаченому законодавством України. Тривають юридичні процедури завершення перевірки або вжиття заходів для усунення порушень вимог щодо прозорості структури власності. На дату написання звіту 11 банківських установ ще продовжують роботу щодо легалізації структури власності.

Однією з вагомих причин визнання банків неплатоспроможними, крім порушення законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, був недостатній рівень їх капіталізації та неспроможність акціонерів забезпечити належний рівень фінансової підтримки. У випадку неспроможності керівництва та акціонерів поліпшити фінансовий стан банку, ділова репутація таких фізичних осіб визначається НБУ як зіпсована. При цьому, згідно з нововведеннями НБУ, такі фізичні особи не зможуть обіймати ключові посади або бути акціонером банківської установи на строк від 3 до 10 років.

Детальна інформація про динаміку зміни кількості банків України відображена нижче, на рис. 1.1.

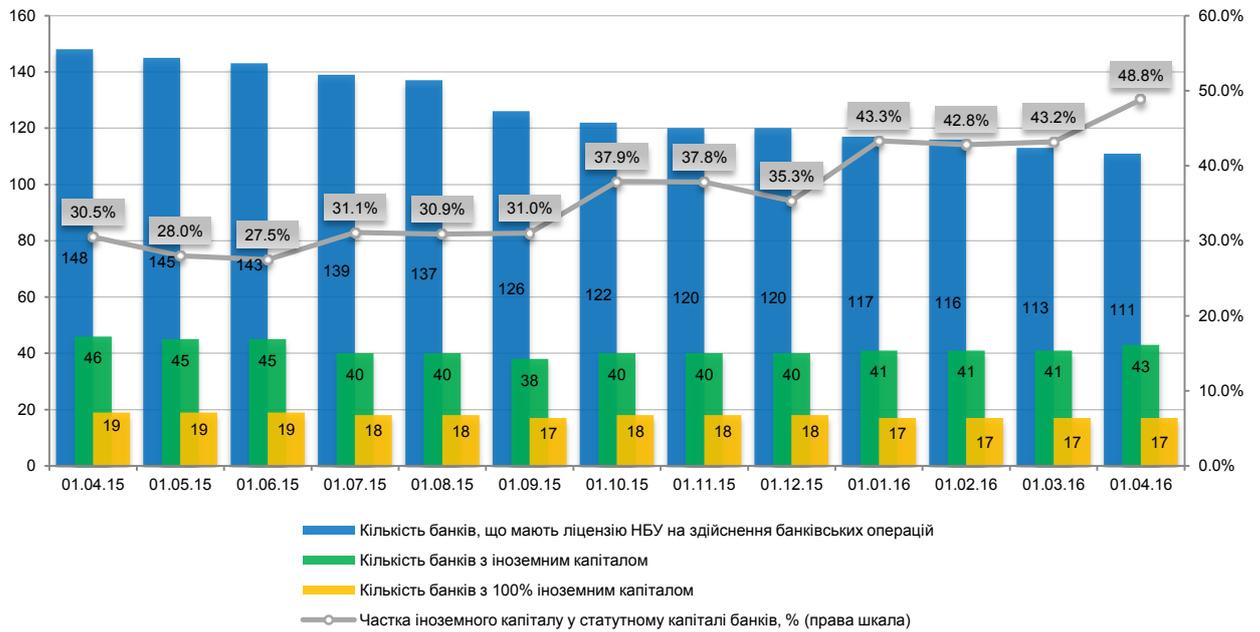

Рис. 1.1. Динаміка зміни кількості банків України

Внаслідок значних обсягів докапіталізації ряду банківських установ в структурі власності БСУ відбувались деякі перегрупування. Станом на 01 квітня 2016 року структура власності активів банківської системи України була представлена наступним чином: банки з приватним українським капіталом складають близько 35%, банки з іноземним капіталом (крім російських) – 22%, банки з російським капіталом – 13%, державні банки – 30% (див. рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Структура власності активів банківської системи України станом на 01.04.2016 р.

Детальний розподіл сукупних зобов'язань та капіталу банків за групами, згідно з класифікацією НБУ, приведено нижче, в табл. 1.1.

Таблиця 1.1. Розподіл зобов'язань та капіталу за групами банків, згідно класифікації НБУ

Групи банків	Одиниця виміру	Зобов'язання			Капітал		
		01.01.2016	01.04.2016	Δ	01.01.2016	01.04.2016	Δ
Банки з державною часткою	млн. грн.	333 915	365 118	31 203	65 818	65 818	0
	% до системи	29,64%	31,64%	9,34%	33,52%	32,09%	-
Банки іноземних банківських груп	млн. грн.	402 732	383 228	-50 752	86 465	94 855	8 390
	% до системи	35,75%	33,21%	-12,60%	44,03%	46,24%	9,70%
Банки з приватним українським капіталом, I група	млн. грн.	330 831	346 823	-26 899	30 905	30 905	0
	% до системи	29,36%	30,06%	-8,13%	15,74%	15,07%	-
Банки з приватним українським капіталом, II група	млн. грн.	59 187	58 728	-17 034	13 169	13 555	386
	% до системи	5,25%	5,09%	-28,78%	6,71%	6,61%	2,93%
БСУ сукупно	млн. грн.	1 126 664	1 153 898	-27 233	196 358	205 134	-18 948

З 01.01.2016 р. НБУ застосовує нові критерії для окремих груп банків. Про це йдеться в рішенні Комітету від 31 грудня 2015 року № 657.

Згідно документу, передбачені такі групи:

- банки з державною часткою (в яких держава володіє часткою понад 75%);
- банки іноземних банківських груп (банки, власниками контрольних пакетів акцій в яких є іноземні банківські установи);
- група I (банки, частка активів яких більше 0,5% активів банківської системи);
- група II (банки, частка активів яких менше 0,5% активів банківської системи).

Розділ 2. Активи банківської системи

За підсумками 2015 року чисті активи банківської системи України скоротились 4,7% (62,46 млн. грн.) до 1 254,39 млрд. грн. Водночас з початку 2016 року їх обсяг зріс на 3,6% (44,68 млн. грн.) до 1 299,06 млрд. грн. Ключовим фактором коливання обсягу активів банківської системи в досліджуваному періоді виступала динаміка курсу національної валюти, поряд із виведенням частини комерційних банків з ринку, відтоком клієнтських коштів та скороченням кредитних портфелів. Переважаючий вплив курсових різниць пояснюється тим, що станом на 01.04.2016 р. частка валютних активів БСУ відповідає 48,3% (46,2% станом на 01.01.2016 р.). Динаміку основних складових активів БСУ представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Динаміка активів БСУ, млрд. грн.

Показник / Дата	01.01.2014	01.04.2014	01.01.2015	01.04.2015	01.01.2016	01.04.2016
Чисті активи	1 278,10	1 315,91	1 316,85	1 440,48	1 254,39	1 299,06
Кредитний портфель	911,40	1 008,63	1 006,36	1 155,34	965,09	983,94
Вкладення в цінні папери	138,29	151,41	168,93	175,61	198,84	197,67
в т.ч. ОВДП	81,05	84,30	93,43	101,58	81,58	107,26
Високоліквідні активи	152,90	142,08	155,64	182,60	191,26	223,05
Офіційний валютний курс UAH/USD, грн.	7,99	11,00	15,77	23,45	24,00	26,22
Середня відсоткова ставка за кредитами в нац. валюті, %	17,20	17,60	18,80	23,90	21,47	21,10
Середня відсоткова ставка за кредитами в ін. валюті, %	8,20	10,60	8,30	7,60	6,88	8,50

Кредитна активність банківських установ залишається низькою, що обумовлено обмеженим колом надійних позичальників, високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку та високою вартістю кредитного ресурсу. Згідно з даними НБУ, станом на 01.04.2016 р. середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті відповідала 21,1% (21,5% станом на 01.01.2016 р. та 18,8% станом на 01.01.2016 р.). Для кредитів в іноземній валюті показник відповідав 8,5% (6,9% станом на 01.01.2016 р.).

На нашу думку, високий рівень кредитних ставок в першу чергу обумовлений значною вартістю залучення коштів на депозитні рахунки банківських установ. Для порівняння, станом на 01.04.2016 р. відсоткова ставка за довгостроковими депозитами в національній валюті відповідала 19,9% (і 14,2% за короткостроковими), а за довгостроковими депозитами в іноземній валюті – 8,0% (і 4,5% за короткостроковими). Станом на початок року ставки за депозитними вкладками були ще вищими – 22,3% та 11,7% для довгострокових та короткострокових вкладів відповідно у гривні, та 9,5% і 7,4% відповідно для вкладів в іноземній валюті.

Клієнтський кредитний портфель. Протягом 2015 року обсяг клієнтського кредитного портфеля скоротився (на 4,1% або 41,27 млрд. грн.) та станом на 01.01.2016 р. склав 965,09 млрд. грн. З початку 2016 року клієнтський портфель, навпаки, продемонстрував позитивну динаміку та зріс на 18,85 млрд. грн. (1,95%) до 983,94 млрд. грн. (див. рис 2.1). Зростання відбулось завдяки нарощенню корпоративного клієнтського портфеля (на 19,7 млрд. грн. з початку 2016 року) до 805,62 млрд. грн. В той же час обсяг кредитів,

наданих фізичним особам протягом I кв. 2016 р. скоротився на 1,4 млрд. грн. до 150,96 млрд. грн.

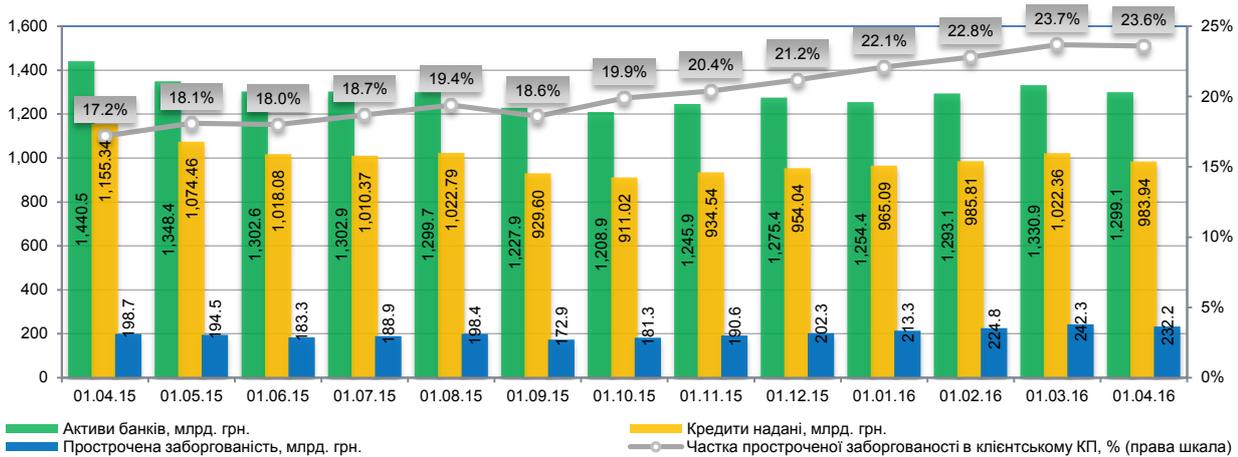

Рис. 2.1. Динаміка активів БСУ

Варто зауважити, що, як підкреслювалося раніше, значний вплив на зміну обсягу активів БСУ має динаміка курсу гривні відносно основних світових валют. Так, частка валютних кредитів в кредитному портфелі залишається високою і станом на 01.04.2016 р. відповідала 59% (57% станом на 01.01.2016 р.). Значна частка валютних кредитів була надана населенню ще в 2008-2009 рр. на придбання і будівництво нерухомості.

Клієнтський кредитний портфель в розрізі позичальників та рівень доларизації кредитів представлено на рисунку 2.2.

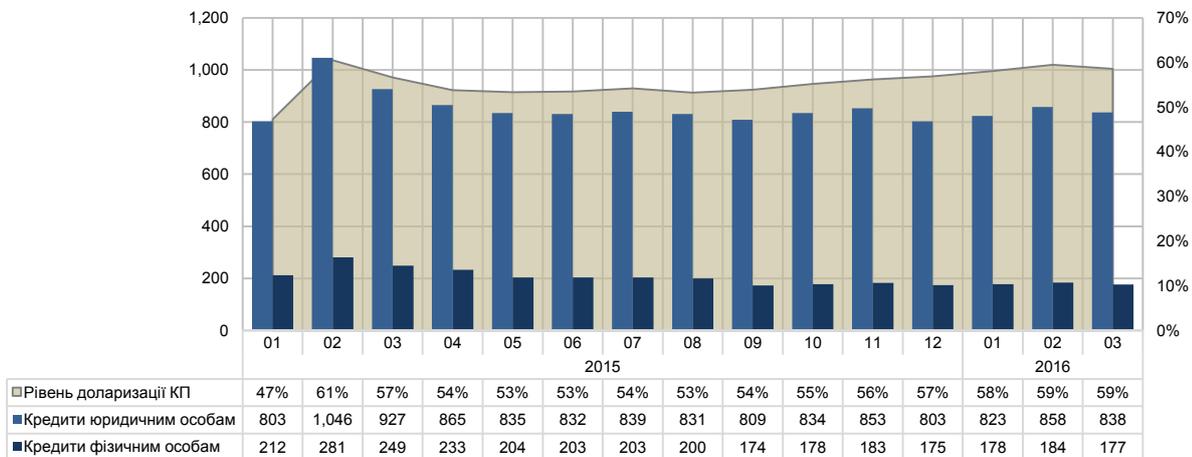

Рис. 2.2. Клієнтський кредитний портфель в розрізі позичальників та рівень доларизації кредитів, млрд. грн., %

З огляду на девальвацію національної валюти та враховуючи суттєву частку валютних кредитів в клієнтському кредитному портфелі банків, обсяг простроченої заборгованості протягом 2015 року збільшився на 57% (77,43 млрд. грн.) та станом на початок поточного року складав 213,29 млрд. грн., що відповідало 22,1% клієнтського кредитного портфеля.

За підсумком I кв. 2016 року, згідно з даними НБУ, частка простроченої заборгованості зросла до 23,6%. Обсяг простроченої заборгованості в кредитному портфелі НБУ станом на 01.04.2016 р. відповідала 232,21 млрд. грн.

Зважаючи на значний рівень макроекономічної невизначеності, досить високу вартість кредитного ресурсу та продовження бойових дій на сході України, вірогідно, тенденція триватиме у 2016 році.

Водночас, на думку НРА «Рюрік», реальний обсяг неробочих кредитів є значно вищим, враховуючи той факт, що банківські установи намагаються максимально реструктуризувати наявну проблемну заборгованість. Суттєве доформування резервів під активні операції значною мірою негативно впливає на рівень капіталізації банківських установ, що, в свою чергу, вимагає від їх власників додаткових фінансових вливань для підтримки бізнесу.

Корпоративний клієнтський кредитний портфель представлений переважно коротко- та середньостроковими кредитами в національній валюті нефінансовим корпораціям, за цільовим спрямуванням – інші кредити (в т.ч. кредити в поточну діяльність). Кредитний портфель суб'єктів господарської діяльності за видами економічної діяльності був представлений переважно кредитами, наданими представникам сфери «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» та «Переробна промисловість». Обсяг кредитних операцій з представниками сфери будівництва та нерухомості, є також вагомим.

Корпоративний клієнтський кредитний портфель за видами економічної діяльності представлено на рисунку 2.3.

Рис. 2.3. Корпоративний клієнтський кредитний портфель за видами економічної діяльності, %

За результатами I кв. 2016 р. середнє значення відсоткової ставки за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, складало 20,6% в національній валюті та 8,5% в іноземній валюті (20,6% та 6,9% відповідно на початку січня 2016 року).

Роздрібний клієнтський кредитний портфель протягом I кв. 2016 року незначно збільшився (на 1,4%) та склав 176,88 млн. грн. Значний вплив на динаміку показника мало визнання неплатоспроможними ряду банківських установ, що володіли значними за обсягами кредитними портфелями, в тому числі роздрібними.

Основною складовою роздрібного клієнтського кредитного портфеля є споживчі кредити (в т.ч. «кешові» кредити). Обсяг іпотечних кредитів, наданих фізичним особам, станом на 01.04.2016 р. відповідає 36% роздрібного кредитного портфелю. В цілому, низькі темпи розвитку іпотечного кредитування обумовлені доволі низькими темпами відновлення будівельної галузі, обмеженістю та високою вартістю довгострокового ресурсу, а також невисоким платоспроможним попитом населення на довгострокове кредитування.

За результатами I кв. 2016 р. середнє значення відсоткової ставки за кредитами, наданими фізичним особам, складало 31,6% (32,5% на початку січня 2016 року).

Обсяг наданого Регулятором рефінансування банківським установам протягом 2015 року становив 61,41 млрд. грн. за середньою відсотковою ставкою 25,22% річних. Протягом I кв. 2016 р. Регулятор використав на підтримку ліквідності банків 5,04 млрд. грн. за середньою ставкою 23,47%. Забезпеченням за даними операціями виступають в значній мірі державні облігації України.

З метою контролю використання банківськими установами коштів, залучених від НБУ, Регулятором було прийнято рішення про призначення кураторів в такі банки. Задля збільшення прозорості діяльності НБУ, додатково було прийнято рішення про розкриття інформації щодо наданих кредитів рефінансування на строк більше 30 днів в розрізі окремих банківських установ.

Враховуючи залежність динаміки облікової ставки НБУ та відсоткової ставки за кредитами рефінансування, остання показала деяке скорочення з початку 2016 року. Станом на дату написання звіту облікова ставка встановлена Регулятором на позначці 16,5%. З початку 2015 року показник зазнав значну кількість змін (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Динаміка облікової ставки НБУ з початку 2015 р.

Строк дії облікової ставки	Значення показника	Δ, п. п.
13.11.2014 – 05.02.2015	14,00%	+1.50
06.02.2015 – 03.03.2015	19,50%	+5.50
04.03.2015 – 27.08.2015	30,00%	+10.50
28.08.2015 – 24.09.2015	27,00%	-3.00
25.09.2015 – 29.10.2015	22,00%	-5.00
30.10.2015 – 17.12.2015	22,00%	0
18.12.2015 – 27.01.2016	22,00%	0
28.01.2016 – 02.03.2016	22,00%	0
03.03.2016 – 21.04.2016	22,00%	0
22.04.2016 – 26.05.2016	19,00%	-3.00
27.05.2016 – 23.06.2016	18,00%	-1.00
24.06.2016	16,50%	-1.50

Традиційно вважається, що підвищення або зниження облікової ставки НБУ є ключовим інструментом регулювання інфляції в країні шляхом звуження або розширення пропозиції кредитних коштів, та, відповідно, регулювання вартості кредитування.

Вважається, що зниження облікової ставки стимулює комерційні банки залучати додаткові кошти від Центробанку та спрямовувати їх у кредитування економіки, збільшуючи пропозицію фінансових ресурсів і навпаки. В той же час, в умовах розвитку української економіки, що включають в себе високий рівень невизначеності на фоні потужної девальвації та знаного спекулятивного впливу на функціонування валютного ринку, традиційне значення показника нівелюється. За актуальних умов висока вартість кредитування не дозволяє реальній сфері економіки залучати додаткове фінансові ресурси, що, водночас, переважно спрямовуються на валютний ринок, збільшуючи рівень нестабільності.

Протягом 2015 року **обсяг коштів, інвестованих в цінні папери**, збільшився на 17,7% (29,9 млрд. грн.) до 168,93 млрд. грн. За підсумком I кв. 2016 р. портфель цінних паперів БСУ, навпаки, скоротився на 8,2% і станом на 01.04.2016 р. відповідав 197,67 млрд. грн. В той же час, обсяг ОВДП у власності Банків протягом I кв. 2016 р. збільшився на 32% (25,68 млн. грн.) до 107,26 млрд. грн.

Важливо зауважити, що за цей же період обсяг ОВДП у портфелі НБУ зазнав скорочення до 387,3 млрд. грн. (-2,64 млрд. грн. або -0,7%). Зазначимо, що великі державні банки є фактично єдиними покупцями ОВДП на внутрішньому ринку, адже інші комерційні банки мають законодавчо обмежені можливості щодо придбання іноземної валюти.

В той же час, станом на 01.04.2016 р. у власності НБУ знаходиться більше 73% ОВДП, що перебувають в обігу (77% станом на 01.01.2016 р.) і відповідають майже 25% сукупного

державного боргу. Таким чином, реальна частка Нацбанку структурі внутрішнього боргу держави становить приблизно 74%. Викуп НБУ переважної кількості емітованих ОВДП може бути підставою для висновків щодо фінансування Нацбанком дефіциту держбюджету, що суперечить положенням Бюджетного Кодексу.

Нарощення обсягу ОВДП в портфелі НБУ поряд із збільшенням загального обсягу ОВДП в обігу може бути підставою для висновку про те, що Нацбанк виступає чи не єдиним учасником покриття дефіциту державного бюджету на внутрішньому ринку, в той час як інші фінансові установи вважають за краще позбавлятися цих державних паперів.

При цьому, привабливість ОВДП для комерційних банків як і раніше обумовлена переважно можливістю отримувати кредити рефінансування від НБУ та залучати кошти на міжбанківському ринку під їх заставу.

Обсяг високоліквідних активів Банків протягом 2015 року показав збільшення на 17% та склав 191,26 млрд. грн. Протягом I кв. 2016 р. обсяг високоліквідних активів збільшився ще на 17% (до 223,05 млн. грн.) переважно внаслідок зростання коштів на кореспондентських рахунках (див. рис. 2.4). На думку НРА «Рюрік», збільшення обсягу ВЛА певною мірою обумовлене переоцінкою залишків коштів в іноземній валюті на кореспондентських рахунках, а також залученням рефінансування від НБУ.

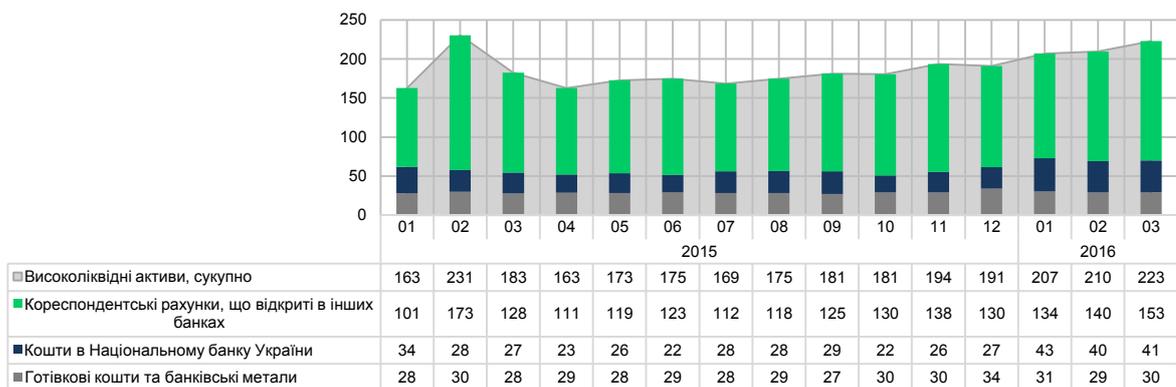

Рис. 2.4. Структура високоліквідних активів, млрд. грн.

Протягом 2015 року обсяг коштів, що зберігаються на кореспондентських та транзитних рахунках банків, скоротився на 1,1% та склав 26,94 млрд. грн. (див. рис. 2.5).

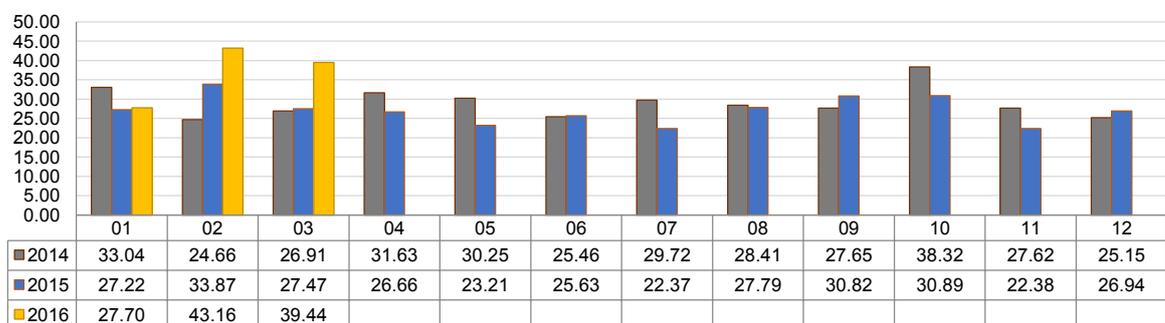

Рис. 2.5. Залишки коштів, розміщених на транзитних рахунках та на коррахунках¹, млрд. грн.

В I кв. 2016 р. залишки коштів на транзитних рахунках і коррахунках значно зросли (на 46%) та склали 39,44 млрд. грн.

¹ Залишки на кореспондентських та транзитних рахунках за даними грошово-кредитної статистики.

Розділ 3. Зобов'язання українських банків

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2015 року скоротився на 1,6% до 1 150,67 млрд. грн. В I кв. 2016 р., зважаючи на вплив курсових різниць, сукупні зобов'язання БСУ збільшилися на 13,88 млрд. грн. (1,2%) і станом на 01.04.2016 р. склав 1 164,55 млрд. грн. Динаміку та структуру зобов'язань БСУ представлено на рисунку 3.1.

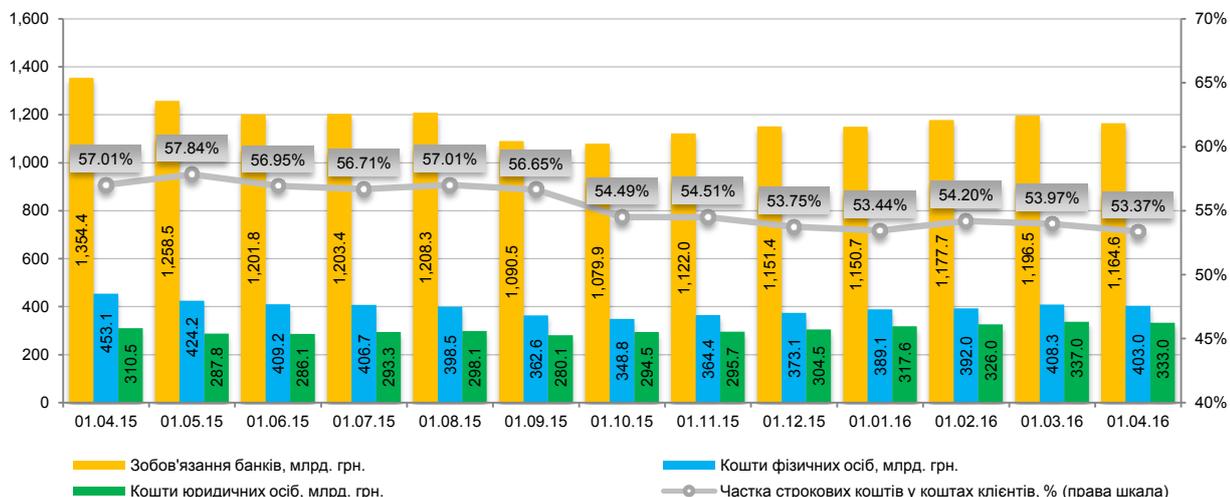

Рис. 3.1. Динаміка та структура зобов'язань БСУ

Протягом I кв. 2016 року сукупний обсяг клієнтського портфеля БСУ збільшився на 4,1% та станом на 01.04.2016 р. складає 736,01 млрд. грн. В той же час, поряд із курсом національної валюти, значно вплинуло на низхідну динаміку показника визнання неплатоспроможними ряду банківських установ.

За строковим характером переважають короткострокові депозитні вклади строком до 1 року². Тенденція щодо зменшення обсягу строкового ресурсу існує з початку 2014 року.

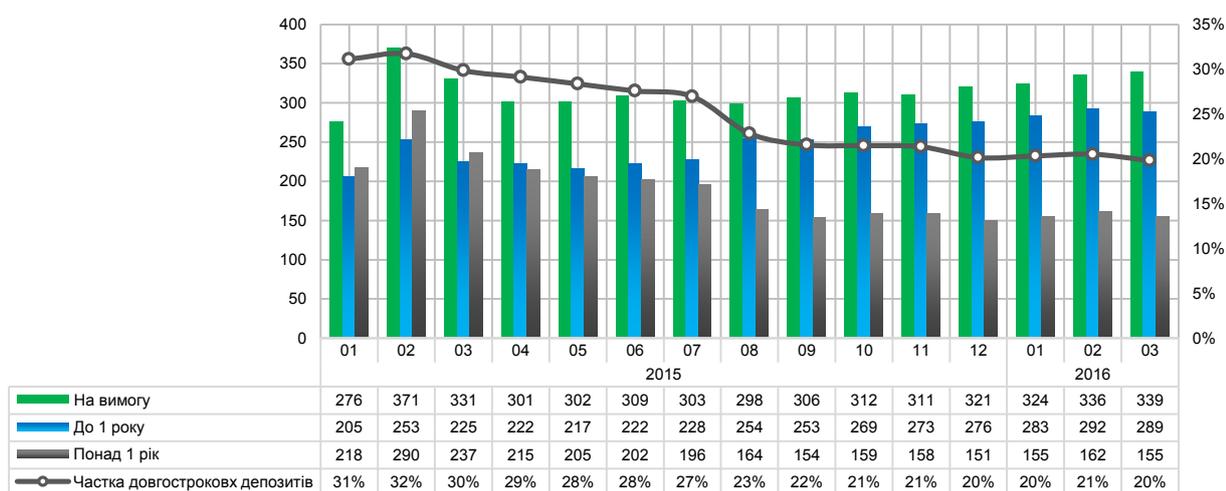

Рис. 3.2. Динаміка зміни клієнтського портфеля за строковістю, млрд. грн.

Слід зазначити, що з вересня 2015 року встановилася тенденція до зростання обсягу вкладів на вимогу. Станом на 01.04.2016 р. їх сума відповідає 339 млрд. грн. Водночас, зважаючи що стабільне зростання демонструють виключно кошти на вимогу, говорити про відновлення довіри до банківської системи завчасно. Частка довгострокових депозитів

² Включаючи кошти на вимогу.

протягом досліджуваного періоду відповідає низхідній тенденції та станом на 01.04.2016 р. складає 20%.

Частка коштів, залучених в іноземній валюті, в сукупному клієнтському портфелі є значною та складає 50%. Рівень доларизації клієнтського портфеля представлено на рисунку 3.4.

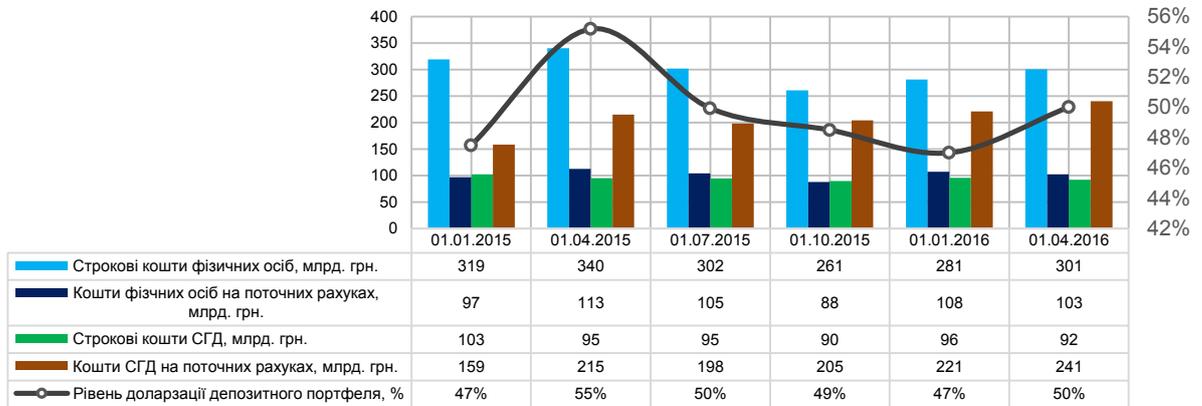

Рис. 3.4. Динаміка рівня доларизації клієнтського портфеля, млрд. грн., %.

Клієнтський портфель СГД протягом I кв. 2016 р. збільшився на 4,8% (15 млрд. грн.) та станом на 01.04.2016 р. складає 332,96 млрд. грн. При цьому, нарощення коштів СГД відбувалося виключно за рахунок збільшення залишків коштів на поточних рахунках, в той час як суми строкових коштів демонструють стале скорочення. У зв'язку з обмеженим доступом суб'єктів господарювання до банківського кредитування, цілком ймовірно, що збільшення коштів на поточних рахунках є вимушеним акумулюванням коштів для придбання необхідного обсягу іноземної валюти. Разом з тим, на збільшення обсягу портфеля коштів СГД впливала девальвація національної валюти.

Портфель коштів СГД за видами економічної діяльності представлений переважно за рахунок залучених коштів від представників «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», «Переробна промисловість» та «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» (див. рис. 3.5).

Рис. 3.5. Корпоративний клієнтський портфель за видами економічної діяльності, млн. грн.

Роздрібний клієнтський портфель протягом I кв. 2016 р. збільшився на 3,6% (14 млрд. грн.) та станом на 01.04.2016 р. складає 403,1 млрд. грн.

При цьому, за одночасного вилучення строкових депозитів, залишки коштів на поточних рахунках дещо збільшились, що також може бути наслідком встановлених Національним банком обмежень щодо видачі коштів фізичним особам з поточних та вкладних рахунків.

Розділ 4. Капітал українських банків

З огляду на значні обсяги докапіталізації ряду банківських установ та виключення з порядку розрахунку статистичних показників НБУ банків, що визнано неплатоспроможними, обсяг власного капіталу БСУ протягом I кв. 2016 року збільшився на 30,8 млрд. грн. та станом на 01.04.2016 р. складає 134,51 млрд. грн. Адекватність регулятивного капіталу станом на 01.04.2016 р. відповідає гранично встановлену мінімуму в 10% (див. рис. 4.1).

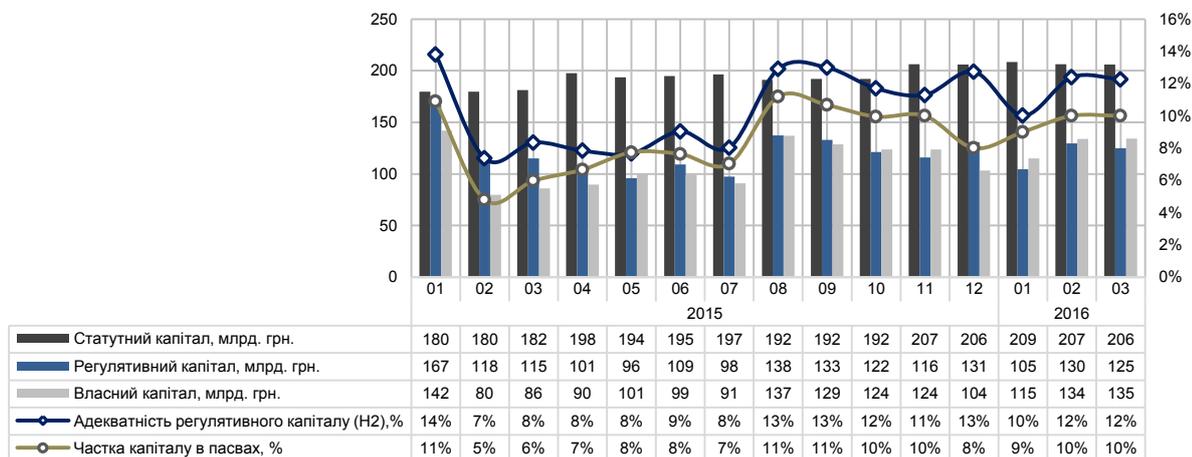

Рис. 4.1. Динаміка основних показників власного капіталу банків України.

Протягом 3 міс. 2016 року 12 банківських установ збільшили статутний капітал на загальну суму 8,8 млрд. грн. (див. табл. 4.1). Слід зазначити, що акціонери усіх груп збільшували статутний капітал переважно з метою підтримки власного бізнесу.

Таблиця 4.1. Банки, які змінили обсяг статутного капіталу протягом 3 міс. 2016 року, тис. грн.

№	Назва банку	01.01.2016	01.04.2016	Зміна за 3 міс. 2016 року
Банки з іноземним капіталом				
1	ПАТ «Промінвестбанк»	19 010 944	18 970 143	-40 801
2	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	3 002 775	6 154 516	3 151 741
3	ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	4 639 121	7 400 620	2 761 499
4	АТ «ОТП БАНК»	3 668 186	6 186 023	2 517 837
Банки з приватним українським капіталом				
5	ПАТ АКБ «Львів»	257 870	272 870	15 000
6	ПАТ «БАНК «УКРАЇН.КАПІТАЛ»	80 998	88 720	7 722
7	ПАТ «АГРОКОМБАНК»	102 454	122 455	20 001
8	ПАТ «АБ «РАДАБАНК»	120 000	131 000	11 000
9	АТ «ФОРТУНА-БАНК»	365 000	465 000	100 000
10	ПАТ БАНК «ТРАСТ»	69 000	120 000	51 000
11	ПуАТ «КБ «АКОРДБАНК»	96 400	98 810	2 410
12	ПАТ «ПЕРЕХІДН.БАНК «РВС БАНК»	121 523	300 039	178 517
Всього		-	-	8 775 926

Станом на дату написання огляду Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи» від 04.07.2014 р. №1586-VII, мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, збільшено з 120 млн. грн. до 500 млн. грн.

З метою виконання положень Закону, НБУ розроблено графік поступового приведення статутного капіталу у відповідність до вимог, а саме до розміру, не меншого, ніж:

120 мільйонів гривень – до 17 червня 2016 року;

200 мільйонів гривень – до 11 липня 2017 року;

300 мільйонів гривень – до 11 липня 2018 року;

400 мільйонів гривень – до 11 липня 2019 року;

450 мільйонів гривень – до 11 липня 2020 року;

500 мільйонів гривень – до 11 липня 2024 року.

Згідно з повідомленнями Регулятора, станом на дату написання огляду 17 малих банків збільшили капітал до установленого законодавчо мінімуму в 120 млн. грн. Сукупно з середини 2014 року вони збільшили капітал на 731 млн. грн. (включаючи погоджений, але ще не зареєстрований статутний капітал). Всього з початку року збільшення капіталу до порогового значення в 120 млн. грн. потребували 22 банки. Проте п'ять із них, як повідомив НБУ, з об'єктивних причин не виконали вимоги станом на 17 червня 2016 року. Ці банки продовжують роботу з Національним банком по врегулюванню ситуації.

Враховуючи, що не всі банківські установи зможуть виконати графік підвищення обсягу статутного капіталу, варто очікувати, що частина установ прийме рішення про об'єднання з іншими гравцями на ринку, або про припинення діяльності та ліквідацію.

Розділ 5. Фінансові результати банків

За підсумком 2015 року доходи банків України збільшилися на 19,4% і становили 199,2 млрд. грн, витрати зросли на 34,4% – до 265,8 млрд. грн. Фінансовий результат діяльності БСУ за підсумком року був від'ємним та станом на 01 січня 2016 року становив (-)66,6 млрд. грн. В I кв. 2016 року діючі українські банки отримали збиток в обсязі 8,0 млрд. грн. (80,89 млрд. грн. збитку в I кв. 2015 р.) (див. табл. 5.1).

Доходи БСУ в I кв. 2016 року порівняно з відповідним періодом 2015 року скоротилися на 28,9% та становили 42,8 млрд. грн., витрати знизилися на 33,1% та склали 50,8 млрд. грн.

Зменшення доходів в I кв. 2016 року порівняно з відповідним періодом минулого року пов'язане в першу чергу з отриманням збитків від торговельних операцій (за рахунок збитків від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами) в сумі 3,8 млрд. грн. та скороченням процентних доходів, обсяг яких порівняно з відповідним періодом минулого року скоротився на 1,1 млрд. грн. та станом на 01.04.2016 р. відповідав 10,22 млрд. грн.

Скорочення витрат в I кв. 2016 року зумовлено в першу чергу зменшенням обсягів відрахувань у резерви, обсяг яких порівняно з відповідним періодом минулого року зменшився у 3,4 рази та склав 11,3 млрд. грн. (за підсумком I кв. 2015 р. – 38,8 млрд. грн.). Частка таких відрахувань в загальних витратах скоротилася майже вдвічі з 42,9% до 22,3%. Водночас процентні витрати та загальні адміністративні витрати були більшими ніж у I кв. 2015 р. і станом на 01.04.2016 р. відповідали 1,6 млрд. грн. та 9,2 млрд. грн. відповідно.

Слід зазначити, що переважна частина збитків БСУ в I кв. 2016 р. була отримана у березні поточного року (6,1 млрд. грн.), що зумовлено значним обсягом відрахувань у резерви.

Табл. 5.1. Основні показники результатів діяльності банківської системи України, млн. грн.

Показник	01.01.2014	01.04.2014	01.01.2015	01.04.2015	01.07.2015	01.10.2015	01.01.2016	01.04.2016
Чистий процентний дохід	49 051	14 731	54 086	13 037	28 027	38 840	39 066	10 217
Чистий комісійний дохід	20 999	5 443	23 387	7 292	12 405	16 996	22 568	5 668
Результат від торговельних операцій	3 304	3 672	15 511	20 831	13 005	10 680	21 490	-3 769
Чистий операційний дохід від основної діяльності	73 354	23 846	92 984	41 160	53 437	66 516	83 124	12 116
Чистий інший операційний дохід	-7 207	-641	-5 486	731	-322	-1 704	-3 424	266
Чистий операційний дохід	66 147	23 205	87 498	41 891	53 115	64 812	79 700	12 382
Інший дохід	5 566	1 154	5 064	1 204	2 871	3 516	4 577	880
Загальні адміністративні витрати	40 672	10 396	44 614	9 819	19 309	27 212	36 742	9 170
Відрахування в резерви	27 975	15 896	103 297	114 312	118 450	92 995	114 541	11 335
Податок на прибуток	1 630	60	-2 383	-144	-201	-349	-406	309
Фінансовий результат поточного року	1 436	-1 993	-52 966	-80 892	-81 572	-51 530	-66 600	-7 552
Коефіцієнт ефективності діяльності	138,43%	187,38%	154,48%	312,81%	202,87%	183,54%	167,14%	102,18%
Загальні адмін. витрати / валовий дохід	24,08%	20,60%	21,22%	12,67%	16,11%	17,73%	18,45%	21,43%
ROA	0,12%	-0,63%	-4,07%	-22,29%	-11,74%	-11,74%	-5,46%	-2,48%
ROE	0,81%	-4,24%	-30,46%	-285,94%	-157,93%	-157,93%	-51,91%	-26,56%

За підсумком I кв. 2016 р. 28 діючих банків отримало збитки на загальну суму 11,4 млрд. грн. Для порівняння, безпосередньо в березні поточного року збитки отримали 44 банки на загальну суму 7,3 млрд. грн., при цьому 66,0% цієї суми – збиток одного банку).

Сукупний прибуток в сумі 3,4 млрд. грн. в I кв. 2016 р. отримали 83 банки (безпосередньо в березні – 67 банків на загальну суму 1,2 млрд. грн.).

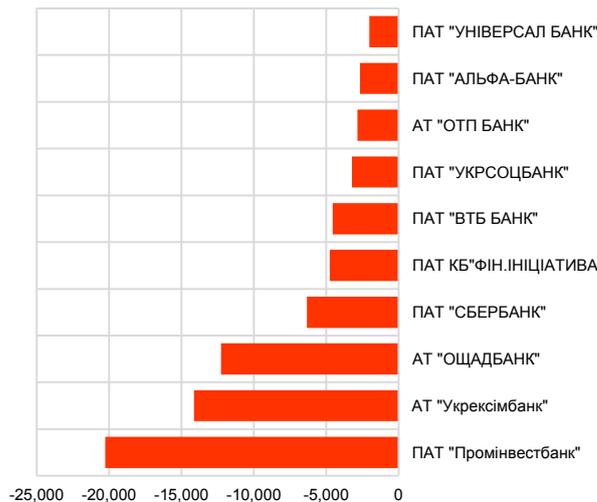

Рис. 5.1. ТОП-10 збиткових банків України за результатами 2015 року, тис. грн.

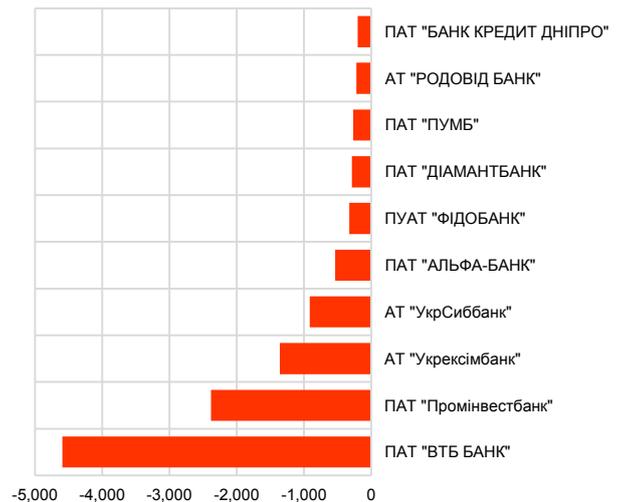

Рис. 5.2. ТОП-10 збиткових банків України за результатами 3 міс. 2016 року, тис. грн.

Найбільш збитковими за результатами 2015 р. були російський Промінвестбанк, а також державні Укресімбанк та Ощадбанк (див. рис. 5.1 та 5.2). В I кв. 2016 року серед найбільш збиткових були вже два російських та один державний банк, – ВТБ, Промінвестбанк та Укресімбанк. На топ-3 найбільш збиткових банків за підсумком 3 міс. 2016 р. припадало 71,4% загального обсягу збитку, отриманого БСУ.

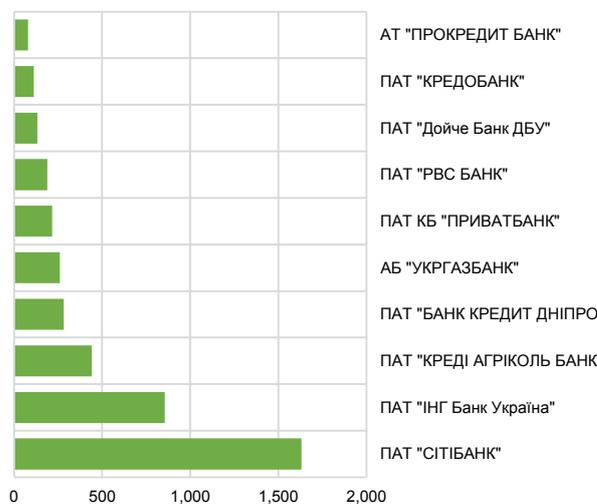

Рис. 5.3. ТОП-10 прибуткових банків України за результатами 2015 року, тис. грн.

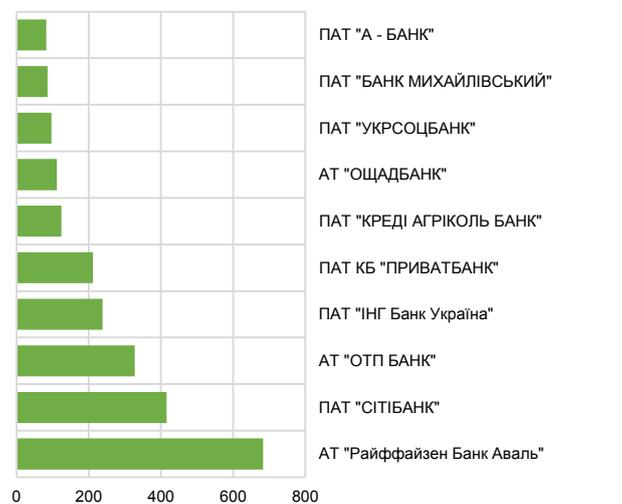

Рис. 5.4. ТОП-10 прибуткових банків України за результатами 3 міс. 2016 року, тис. грн.

Серед найбільш прибуткових за підсумком минулого року банків були виключно іноземні фінансові установи – Сітібанк, ІНГ Банк Україна та Креді Агріколь (див. рис. 5.3 та 5.4). Водночас, за підсумками I кв. 2016 р. найбільші прибутки отримали також банківські установи іноземних банківських груп – Райффайзен Банк Аваль, Сітібанк та ОТП. На топ-3 найбільш прибуткових банків за підсумком 3 міс. 2016 р. припадало 36,4% загального обсягу прибутку, отриманого БСУ.

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» на регулярній основі відслідковує та аналізує поточний стан та тенденції розвитку вітчизняної банківської системи, що знаходить своє відображення у відповідних щоквартальних оглядах.

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних НБУ (режим доступу: <http://bank.gov.ua>) та рейтингових агентств «Moody's» (<https://www.moodys.com/>), «S&P» (<http://www.standardandpoors.com/>), «Fitch» (<http://www.fitchratings.ru/>), «Кредит-рейтинг» (<http://www.credit-rating.ua/>), «IBI рейтинг» (<http://www.ibi.com.ua/>), «Експерт Рейтинг» (<http://expert-rating.com/>), «Стандарт Рейтинг» (<http://www.standard-rating.com/>).

Повні версії аналітичних оглядів завжди є у вільному доступі на офіційному сайті НРА «Рюрік» (<http://rurik.com.ua>)

Відповідальний аналітик: Старший фінансовий аналітик, Ярош Станіслава Сергіївна, тел. (044) 383-04-76

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних НБУ (режим доступу: <http://bank.gov.ua>) та Держкомстату (режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>).

НРА «Рюрік» не несе відповідальності за точність інформації, отриманої з публічних джерел.

Даний огляд має виключно інформаційний характер, є суб'єктивним поглядом аналітичного департаменту НРА «Рюрік» та не є рекомендацією або порадою.

НРА «Рюрік» надає Вам право копіювати документи, надруковані або опубліковані на офіційному сайті тільки для некомерційного використання виключно за умови посилання на НРА «Рюрік» як джерело інформації.

Всі права захищені. Будь-яка публікація НРА «Рюрік» може містити неточності й помилки. НРА «Рюрік» може в будь-який момент без попереднього повідомлення вносити покращення та зміни в описану в цих публікаціях інформацію.

ТОВ «РЮРІК»
вул. Січових стрільців, 52-А, м. Київ, 04053, Україна
т.: (044) 383-04-76
e-mail: info@rurik.com.ua
www.rurik.com.ua